

13.2.2003

2818/4/02

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jari Pirjola

ENNAKKOÄÄNESTYSPAIKKOJEN RAJOITTAMINEN

1

KANTELU

Arvostelette 20.11.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassanne kantelukirjoituksessa sitä, että 1.5.2002 voimaan tullut vaalilain muutos vaikeuttaa ennakkoäänestämistä sellaisilla alueilla, joilla arvioidaan olevan vain vähän äänestäjiä. Kertomanne mukaan esimerkiksi Keuruun kaupunki on päättänyt pitää vuoden 2003 eduskuntavaaleissa Haapamäen ennakkoäänestyspaikan avoinna vain kolmena ennakkoäänestyspäivänä ja silloinkin normaalia aukioloaikaa lyhyemmän ajan, vaikka Haapamäen ennakkoäänestyspaikan piirissä voidaan katsoa olevan jopa 3000 asukasta.

Pyydätte oikeusasiamiestä selvittämään, loukkaako kuntien menettely rajoittaa ennakkoäänestyspaikkoja ja aikoja kansalaisten yhdenvertaista oikeutta osallistua ennakkoäänestykseen ja ovatko kuntien päätökset rajoittaa ennakkoäänestystä vaalilain hengen mukaisia.

2

SELVITYS

Oikeusministeriö on 17.12.2002 antanut kirjoituksenne johdosta lausunnon. Se oheistetaan tiedoksenne. Asiassa on lisäksi hankittu puhelinselvitystä Keuruun kaupungin keskusvaalilautakunnan sihteeriltä Kirsti Holttilta.

3

KANNANOTTO

Vastauksena kirjoitukseenne totean seuraavaa.

Vaalilakia (714/1998) muutettiin 1.5.2002 voimaan tulleella lailla (347/2002) siten, että kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista kunnassa päättää kunnanhallitus. Vaalilain 47 §:n mukaan kotimaan yleinen ennakkoäänestyspaikka on avoinna seitsemänä päivänä (11.-5. päivä ennen vaalipäivää), jollei kunnanhallitus erityisistä syistä toisin määrää. Pykälässä tarkoitettu erityinen syy voi hallituksen esityksen mukaan (HE 1/2002 vp) olla lähinnä kunnan tai kunnan osan vähäiseksi arvioitu ennakkoäänestäjien määrä. Jokaisessa kunnassa tulisi hallituksen esityksen mukaan olla vähintään yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka, joka on avoinna kaikkina seitsemänä päivänä. Vaalilain 48 §:n mukaan kunnan-

hallitus määrää myös yleisen ennakkoäänestyspaikan päivittäisen au-kioloajan, kuitenkin siten, että ennakkoäänestyspaikka ei saa olla avoina arkisin ennen kello 8:aa eikä kello 20:n jälkeen eikä viikonloppuisin ennen kello 10:tä eikä kello 16:n jälkeen.

Kunnilla on siis ennakkoäänestyspaikkojen suhteen ratkaisuvallta, jota niiden tulee käyttää huolehtien perustuslain 14 §:n 3 momentin velvoittamina siitä, että äänestäjien äänestysmahdollisuudet ovat riittävät.

Pyydätte kirjoituksessanne oikeusasiamiestä selvittämään, loukkaako ennakkoäänestyspaikkojen ja aikojen rajoittaminen kansalaisten perustuslaissa turvattua yhdenvertaista oikeutta osallistua ennakkoäänestykseen ja ovatko kuntien päätökset rajoittaa ennakkoäänestystä vaalilain hengen mukaisia.

Totean tältä osin, että lakien perustuslainmukaisuutta, mm. yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamista, valvoo lakien säätämisvaiheessa eduskunnan perustuslakivaliokunta. Perustuslakivaliokunta puolsi vaalilain muuttamista siten, että päätöksenteko kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista siirrettiin valtioneuvostolta kunnille. Valiokunta piti esitystä "tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena" (PeVM 4/2002 vp). Se ei siis mietinnössään pitänyt ennakkoäänestyspaikkojen rajoittamista vaalilain mainituilla perusteilla perustuslain vastaisena. Oikeusasiamies ei voi perustuslain 109 §:ssä säädetyn toimivaltansa puitteissa valvoa eduskunnan lainsäädäntötyötä eikä lakien perustuslainmukaisuutta.

Mitä tulee pyytämäänne selvityksen laatimiseen, katson, että minulla ei ole laillisuusvalvojana ainakaan tässä vaiheessa aihetta ryhtyä selvittämään sitä, kuinka ennakkoäänestys on Suomen eri kunnissa järjestetty. Tietooni ei ole ainakaan toistaiseksi tullut, että ennakkoäänestyspaikoista tai ajoista olisi joissain kunnissa päätetty vaalilain vastaisesti. Mikäli myöhemmin ilmenisi aihetta epäillä joidenkin kuntien toimineen asiassa vaalilain vastaisesti, tulen luonnollisesti selvittämään asiaa.

Mitä tulee ennakkoäänestyspaikkoihin Keuruun kaupungissa, Keuruun kaupunginhallitus on oikeusministeriön lausunnon mukaan päättänyt, että vuoden 2003 eduskuntavaalien ennakkoäänestys toimitetaan Keuruun kaupungintalolla 5 - 11.3. sekä Haapamäen kirjastossa 7., 10. ja 11.3. 2003. Keuruun kaupungin keskusvaalilautakunnan sihteeriltä saadun tiedon mukaan Keuruun kaupunginhallitus päätti pitää Haapamäen ennakkoäänestyspaikan auki kolmena päivänä ennakkoäänestäjien vähäisen määrän vuoksi. Ennakkoäänestäjien määrää arvioitaessa otettiin huomioon mm. edellisissä kunnallisvaaleissa Haapamäellä ennakkoon äänestäneiden lukumäärä.

Keuruun kaupunginhallitus on ratkaissut ennakkoäänestyksen järjestämisen Haapamäellä sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Asia ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että kaupunginhallitus olisi ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin päättäessään asiasta edellä kerrotulla tavalla.

Mikäli kuntien päätösvalta ennakkoäänestyksen järjestämisessä ei toteuta ihmisten osallistumisoikeuksia asianmukaisesti, on vaalilakia mahdollista muuttaa. Oikeusministeriön mielestä tämä voisi tapahtua esimerkiksi siten, että vaalilaissa asetetaan asukasmääräiset rajat äänestysalu-

eiden koolle ja ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärälle. Tämä voisi ministeriön mukaan tarkoittaa esimerkiksi sellaista sääntelyä, että yhteen äänestysalueeseen voisi kuulua enintään 3000 äänioikeutettua ja että jokaista 3000 äänioikeutettua kohden tulisi kunnassa olla vähintään yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka, joka olisi avoinna koko ennakkoäänestysten ajan. Tämä ajatus oli lausunnon mukaan ollutkin esillä vaalilain muutosta valmisteltaessa, mutta siitä päätettiin luopua.

Kiinnitätte kantelussanne huomiota perustuslain kannalta tärkeään kysymykseen. Perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Yksilön osallistumisoikeuksia voidaan edistää mm. järjestämällä ennakkoäänestysmahdollisuus siten, että äänestäjien äänestysmahdollisuudet ovat riittävät. Vaalilain 47 §:n mukaan ennakkoäänestyspaikan tuleekin pääsääntöisesti olla avoinna koko ennakkoäänestysajanjakson ja poikkeusjärjestelyt vaativat aina erityisen syyn.